

ERŐFORRÁSOK ÉS STRATÉGIÁK A NEMZETKÖZI VÉDELEMBEN RÉSZESÍTETT MUSZLIM NŐK SIKERES TÁRSADALMI BEILLESZKEDÉSÉBEN

NEMZETKÖZI VÉDELEMBEN RÉSZESÍTETT SZEMÉLYEK
TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓJA MAGYARORSZÁGON
– NIEM SZAKPOLITIKAI ELEMZÉSEK

SOS SÁRA

6

BEILLESZKEDÉS

SOS SÁRA

ERŐFORRÁSOK ÉS STRATÉGIÁK A NEMZETKÖZI VÉDELEMBEN RÉSZESÍTETT MUSZLIM NŐK SIKERES TÁRSADALMI BEILLESZKEDÉSÉBEN

Nemzetközi védelemben részesített személyek társadalmi integrációja Magyarországon – NIEM szakpolitikai elemzések

Kiadja a **Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület**.

A kiadásért felel a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület elnöke.

Az elemzés a "Nemzetközi védelemben részesített személyek társadalmi integrációja Magyarországon – NIEM Szakpolitikai Elemzések" című sorozat része, amely a NIEM – Nemzeti Integrációt Értékelő Mechanizmus elnevezésű, PL/2015/AMIF/SA azonosítószámú, az Európai Unió Menekültügyi Migrációs és Integrációs Alapja által támogatott nemzetközi kutatási és stratégiai projekt keretében készült el.

A sorozatot szerkesztette: **KOVÁTS ANDRÁS – SOLTÉSZ BÉLA**

Szöveggondozás: **BORBÁTH PÉTER**

ISBN: 978-615-81860-0-1

Az elemzés letölthető a www.forintegration.eu és a www.menedek.hu weboldaláról.

Az elemzésben szereplő vélemények kizárólagos felelőssége a szerző(ke)t terheli. Az Európai Bizottság, valamint a lengyel Belügy- és Közigazgatási Minisztérium nem vállal felelősséget az elemzés tartalmáért, illetve az azokban foglalt információk felhasználásáért.

© Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, Sos Sára, 2021.

Minden jog fenntartva. Az elemzés és az abban található ábrák a szerzői jog védelme alatt állnak. Felhasználásuk csak a szerző(k) és a kiadó megnevezésével engedélyezett.

Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület

1081 Budapest, Népszínház utca 16. III/3.

www.menedek.hu

A projekt az Európai Unió Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapjának (AMIF) lengyelországi nemzeti programja támogatásával valósul meg.

ERŐFORRÁSOK ÉS STRATÉGIÁK A NEMZETKÖZI VÉDELEMBEN RÉSZESÍTETT MUSZLIM NŐK SIKERES TÁRSADALMI BEILLESZKEDÉSÉBEN

NEMZETKÖZI VÉDELEMBEN RÉSZESÍTETT SZEMÉLYEK
TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓJA MAGYARORSZÁGON
– NIEM SZAKPOLITIKAI ELEMZÉSEK

SOS SÁRA

6

BEILLESZKEDÉS

Vezetői összefoglaló

A kutatás kiindulási pontjaként az a jelenség szolgált, hogy bár Magyarországnak nincs érvényes integrációs stratégiája, a harmadik országokból származó, nemzetközi védelemben részesülő muszlim nők mégis integrálódhatnak az országban.

Integrációjuk során az érintett személyek olyan nehézségekkel szembesülnek, mint a társadalomban egyre növekvő idegengyűlölet és az iszlamofóbia. A patriarchális családmodell gátolhatja őket az önállóságban és ezáltal a közvetlen kapcsolatok kiépítésétől a többségi társadalomban. Magyarországon a nemzetközi védelemben részesített személyek ugyanolyan jogokkal rendelkeznek, mint a magyar állampolgárok. A magyar kormány bevándorlásellenes propagandája következtében az érintettek nem mindig tudják a jogaikat gyakorolni, érvényesíteni.

A harmadik országokból érkező migránsok jelentős része nem kíván letelepedni Magyarországon. Bár Magyarország harmonizálta jogszabályait az Európai Unió migrációs politikájával, mégis teljes gazdasági és társadalmi biztonság. A Magyarországon tartósan letelepedők kis létszáma miatt nem alakulnak ki nagy migránsszövetségek és így az azokat kiszolgáló intézményrendszer sem jön létre. A fent felsorolt körülmények miatt és mivel Magyarország az Európai Unió periferiájában helyezkedik el, a másodlagos migráció meglehetősen gyakori.

A kutatás során négy szociális munkással, a migrációs témában jártas jogi tanácsadóval és négy érintett személlyel készült interjú. Az elkészült interjúk alapján megállapítható, hogy a harmadik országból érkező, nemzetközi védelemben részesített nőknek megvannak a saját stratégiáik és erőforrásaik a beilleszkedésre. A cikk célja ezen eszközök azonosítása, összegyűjtése és rendszerezése, hogy a jövőben az érintettekkel végzett szociális munka és egy esetleges integrációs stratégia kidolgozásához szolgáljon alapul. A szakértői elemzés felsorakoztatja és elemzi azokat az erőforrásokat, amelyek ez érintett személyeket segítik a többségi társadalomba való beilleszkedés során. Ezek a származási és nemző család, az öltözködés, az anyagi háttér, az etnikulturális és vallási közösség, a nyelvtudás, a munkahely és a szomszédok.

A kutatás eredményei alapján elmondható, hogy a Magyarországon élő muszlim nőket gyakran férjük és gyermekeik, valamint szomszédjaik révén lehet legkönnyebben elérni. Ezért fontos – az integráció szempontjából is – olyan programok szervezésére összpontosítani, amelyek magukban foglalják a családot és a közösséget, amelyben élnek. További lépésként az önkormányzatok által támogatott ingyenes magyar nyelvoktatás és a többségi társadalom attitűdjén való változtatás is segítheti az integrációt.

1. Bevezetés

A kutatás kiindulópontját az a feltételezés adta, hogy bár Magyarországnak nincs érvényes integrációs stratégiája, az ide érkező nemzetközi védelemben részesített, harmadik országbeli muszlim nők mégis integrálódnak. A sikeres jogi, szociokulturális és társadalmi-gazdasági integráció során az egyének képessé válnak a helyi közösség aktív tagjaként, kulturálisan és társadalmilag autonóm módon élni a saját hagyományaik megőrzése mellett. Ahhoz, hogy Magyarországon ez megtörténjen, a jogi háttér biztosított, viszont a beilleszkedés sikerességét nagyban hátráltatja az évek óta tartó, a bevándorlók ellen folytatott politikai kampány. Magyarországon ugyan létezik egy hétéves migrációs stratégia¹, amely előíranyozta az integrációs tervek megalkotását és megvalósítását, de ez 2020-ig csak részben valósult meg.

A harmadik országból érkező migránsok számottevő része nem Magyarországon kíván letelepedni. Ezt jól mutatják a 2015-ös adatok. 2015-ben közel 180 000 menedéjog iránti kérelmet regisztráltak Magyarországon, amelyek több mint 80 százalékát megszakították, mert a kérelmező már továbbutazott egy másik, feltehetően nyugat-európai országba.² 2015 után a menedékkérők és a pozitívan elbírált döntések száma is jelentősen csökkent, olyannyira, hogy 2018-ban a 3590 kérelmezőből csak 349-et részesített Magyarország kormánya nemzetközi védelemben. A menedékkérők többségükben elhagyják Magyarországot és Németországban vagy Franciaországban nyújtják be a menedéjogi kérelmüket. Mindemellett az Országgyűlés 2020-ban megváltoztatta a menedéjogi kérelem szabályait. Ennek értelmében az a személy, aki új menedéjogi kérelmet szeretne benyújtani Magyarországon, azt a legközelebbi magyar külképviseleten teheti meg Szerbiában vagy Ukrajnában.³

Bár a jogalkotás szintjén a hazai törvényhozás harmonizál az Európai Unió migrációs politikájával, az anyagi és szociális erőforrások nem, vagy csak korlátozott mértékben állnak a migránsok rendelkezésére. Nincs meg az a gazdasági biztonság, amely sokak számára vonzóvá vagy egyáltalán lehetővé tenné a magyarországi letelepedést. A Magyarországon tartósan letelepedők kis létszáma miatt nem alakulnak ki nagy migránsközösségek és így az azokat kiszolgáló intézményrendszer sem jön létre. Az előbbieken felsorolt körülmények miatt, és mert Magyarország az Európai Unió perifériáján helyezkedik el, gyakori a másodlagos migráció. Mindezek ellenére azon személyek közül, akik Magyarországot választják és tartósan itt kívánnak letelepedni, sokan sikeresen integrálódnak. Az érintettekkel végzett szociális munka és egy későbbi lehetséges egységes stratégia szempontjából is különösen fontos felderíteni azokat a lehetőségeket, erőforrásokat, amelyek a többségi társadalomba való beilleszkedést közvetett vagy közvetlen módon elősegítik. Ez az elemzés összegyűjti és megvizsgálja azokat a saját erőforrásokat, amelyek kifejezetten

a nemzetközi védelemben részesített, harmadik országból érkező muszlim nőket segítik az integrációban. Az elemzés megírása során azért esett a választás erre a csoportra, mert a Magyarországon élő muszlim nőknek kevesebb lehetősége van a többségi társadalommal való érintkezésre a patriarchális családi berendezkedés miatt. Illetve a többségi társadalom tagjaiban ellenérzést válthat ki a hagyományos muszlim vallási viselet, így megnehezítve az elfogadást és beilleszkedést. A szakpolitikai elemzés az adatgyűjtés során a segítő szakemberekkel és érintettekkel felvett interjúkra támaszkodik.

2. Az integráció meghatározása és mérése

2.1. Az integráció meghatározása

„Nem tudom megkerülni annak tisztázását, hogy mit tekintesz integrációnak” válaszolta az egyik segítő szakember arra a kérdésre, hogy szerinte milyen saját erőforrásai vannak a Magyarországra érkező muszlim nőknek a sikeres integrációhoz. Több szociális munkás kollégával készült interjú során felmerült az a kérdés, hogy mit nevezünk integrációnak. A szociológiai, antropológiai szakirodalom legtöbbször az asszimiláció, a kulturális és szociálpszichológiai megközelítések pedig gyakran az akkulturáció fogalmi keretében értelmezik a bevándorló egyének és közösségek, valamint a többségi társadalom képviselői közötti dinamikus interakciót.⁴ Egy, a kutatás során megkérdezett szociális munkás szerint „*nagyon sokrétű, hogy ki milyen ember és hogyan integrálódott. Az integráció egy felnövekedési folyamattal járó dolog és nagyon sokoldalú. Kétirányúnak kellene lennie és fontos lenne, hogy az érintettek a saját kultúrájukban is megtartsák az integritásukat.*” A gyakorlati tapasztalatok és szociológiai meghatározások alapján a többségi társadalom által elvárt beilleszkedés inkább közelít az asszimilációhoz, azaz a saját vallási és kulturális értékek feladása és a többségi társadalomba való teljes beolvadás felé. Az erőforrások vizsgálata szempontjából fontos kérdés, hogy egy-egy személy hová integrálódik. Hiszen lehet, hogy tökéletesen beilleszkedik a magyarországi muszlim közösségbe, de nem válik a többségi társadalom aktív tagjává. Ilyenkor az integráció megvalósul, viszont nem a többségi társadalomba, hanem egy szubkultúrába. Ezt a jelenséget a szakirodalom szegmentált asszimilációnak nevezi. Az asszimiláció nem feltétlenül lineárisan zajlik, hanem több irányba is lehet, és sokféle mintázatban történhet.

---

⁴ Kováts András: A bevándorlók társadalmi integrációja – koncepciók és indikátorok. In Kováts András (szerk.): *Bevándorlás és integráció – Magyarországi adatok, európai indikátorok*, Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, 2013, 9.

2.2. Az integráció mérése

Az integráció mérését a Nemzeti Integrációt Értékelő Mechanizmus (a továbbiakban NIEM) indikátorai alapján végeztük. A jelen kutatás szempontjából kiemelten fontosak az érintettek szociokulturális és társadalmi-gazdasági integrációjához kapcsolódó indikátorok, hiszen ezeken keresztül lehet a legtöbb saját erőforrást felfedezni vagy a meglévőket aktiválni. A szakpolitikai elemzés során a nemzetközi védelemben részesített, harmadik országból érkező muszlim nők saját stratégiáit és erőforrásait vizsgáljuk, amelyeket a nyelvtanulás és a társadalomban való eligazodás, gyermekeik oktatása, társadalmi részvételük erősítése és a munkaerőpiacon való elhelyezkedésük folyamán használnak.

3. A kutatás felépítése

3.1. A kutatási körülmények és a minta bemutatása

A téma bemutatásának leginkább a személyes mélyinterjúk felelnek meg, mert így első kézből kaphatunk olyan információkat, amelyek mérése meglehetősen nehéz lenne a reprezentatív adatok begyűjtésére alkalmas módszerekkel. Az interjúalanyok kiválasztásánál központi fontosságú volt, hogy segítő szakemberként közvetlen szakmai kapcsolatban álljanak a harmadik országból érkező, nemzetközi védelemben részesített muszlim nőkkel, illetve az érintettek lefedjék azokat a csoportokat, akikkel kapcsolatban a kutatást végeztem. Azaz legyen a megkérdezettek között olyan, aki egyedül jött, olyan, aki a nemző (amelybe belépünk) vagy a származási (amelybe beleszületünk) családjával érkezett Magyarországra.

A COVID-19-járvány miatt az interjúk nagy része online készült, egyetlen alkalommal valósult meg személyes találkozó. Négy segítő szakemberrel, egy jogi tanácsadóval és négy érintettel került sor interjúra 2020 augusztusa és szeptembere között. Az érintettekkel felvett interjúk közül két beszélgetés magyar nyelven, egy angolul, egy pedig az interjúalany anyanyelvén, tolmács közreműködésével zajlott.

A megkérdezett nők 22 és 55 év közöttiek, egy hajadon, kettő férjezett és egy özvegy. Elmondásuk szerint mindannyian hívő muszlimok és gyakorolják is a vallásukat. Kettő közülük a hagyománykövető muszlim vallási viseletnek megfelelően kendőt hordanak. Egyikük egyedül él, kettő a férjével és gyerekeikkel, illetve egy a származási családjával. Egyikük a munkaerőpiacon vállalt munkát, kettő a háztartást vezetik és a gyerekeiket nevelik, egyikük pedig éppen az interjú felvétele előtt pár nappal vesztette el az állását. A Me-

nedék Egyesülethez mindegyikük kapcsolódik az Egyesület programjain keresztül: hárman a női klub, egyikük pedig az ifiklub által szervezett programok résztvevői.

3.2. Az integráció azon területei, ahol az érintettek akadályokba ütköznek

A segítő szakemberekkel készített interjúk során négy olyan kontextus került előtérbe, amelyekben nehézségek rajzolódtak ki a harmadik országbeli, nemzetközi védelemben részesített muszlim nők integrációjában. Ezek az alábbiak:

▶ A többségi társadalomból érkező ellenséges attitűd

A 2015-ös migrációs válságot követően Magyarországon a kormánypárti kommunikáció hatására jelentősen megnőtt az idegenekkel szembeni ellenérzés, amely közvetett módon hátráltatja az ide érkezők integrációját.

▶ A származási és nemző család és a vallási közösségek hatása az integrációra

A konzervatív értékeket követő családok női tagjai ritkábban tudnak a többségi társadalom tagjaival szorosabb kapcsolatot kiépíteni, mint a modernebb családban élők.

▶ Jogegyenlőség van, de nincs esélyegyenlőség

A magyar állampolgárokat és a nemzetközi védelemben vett személyeket (kevés kivétellel) azonos jogok illetik meg, ám a gyakorlatban a jogérvényesítés hatékonysága eltér.

▶ Intézményi dimenzió

A bürokrácia, a nyelvi akadályok és az intézmények hiányos kommunikációja egyes esetekben akadályokat gördíthetnek a beilleszkedés útjába.

3.2.1. A többségi társadalomból érkező ellenséges attitűd

Magyarországon az idegenekkel szembeni ellenérzés a 2000-es évek eleje óta 20-40% között mozgott. A kormány 2015-ös kommunikációja ezt az elutasítást fokozta, így 2018-ra 67%-ra nőtt – írja a 2018-as 24.hu cikkében Sik Endre, a Társíveztető kutatója.⁵ „Több kutatás is bizonyítja, hogy a 2014–2018-as ciklusban Magyarországon jelentősen nőtt az idegenellenesség és különösen az Európán

⁵ Sik Endre: Nyomkodja a kormány a pánikgombot, így egyre jobban irtóznak az idegenektől 24. hu, 2018.

*kívüli szegényebb országokból érkezők elutasítása.*⁶ Ezzel párhuzamosan az iszlám elfogadása is jelentősen csökkenni kezdett. 2015-ig egyáltalán nem, vagy csak nagyon kis mértékben beszélhetünk Magyarországon iszlamofóbiáról, tekintettel a magyarországi muszlim populáció méretére, amely nem haladta meg a teljes lakosság 0,3%-át. A 2015-ös menekülthullámot követően a kormány nyíltan idegen- és bevándorlásellenes politikája átformálta a közvéleményt és egy olyan ellenségképet alkotott, amely megtestesítője egy idegen kultúrából érkező, feltehetően muzulmán férfi vagy nő. Összekapcsolták az iszlám és a terrorizmus fogalmát, ezzel növelték az iszlamofóbiát és fokozták az előítéleteket a többségi társadalom erre fogékony tagjaiban.⁷

3.2.2. A származási és nemző család és a vallási közösségek hatása az integrációra

A patriarchális formát követő származási vagy nemző családjukkal élő muszlim nők számára a többségi társadalomba való beilleszkedés nehezebben megvalósítható, mint azok számára, akik egy modernebb közegben élnek. A konzervatív életközösségekben a nőknek nem feladata, hogy keresőtevékenységet folytassanak, hacsak a család nem szorul rá erre anyagilag. A segítő szakemberek elmondása szerint gyakori, hogy a nőknek a gyerekevelés mellett nem jut elég idejük arra, hogy magyarul tanuljanak, vagy ha el is jutnak a magyarórákra, később otthon nem tudnak gyakorolni vagy készülni. A magyar nyelvtudás hiánya szűkíti a többségi társadalommal való érintkezés lehetőségeit. A COVID-19-járvány ideje alatt sokkal nehezebb helyzetbe kerültek ezek a nők is. Az iskolák és óvodák bezárásával őket terheli az összes, a gyerekek oktatásával kapcsolatos teendő. Ezt tovább nehezíti a tanárokkal való kommunikáció, amennyiben nincs közös nyelv.

„Egy ügyfelem jutott eszembe, aki kb. így él 15 éve Magyarországon és kb. nem beszél magyarul... többen vannak így, és nagyon érdekes, hogy hosszan tudnak így élni.” Itt a segítő szakember azokról a nőkről beszél, akik nem a férjükkel egyszerre érkeztek Magyarországra. Ezekben az esetekben a férj – akit már korábban elismertek menekültként és oltalmazottként – már évek óta Magyarországon él és a származási országából választ házastársat magának.

---

6 Bíró-Nagy András: Politikai lottóötös: a migráció jelentősége a magyar politikában, 2014–2018. In *Várakozások és valóságok. Parlamenti választás 2018*, Budapest. Napvilág Kiadó; MTA TK PTI, 2018., 269-291.

7 Vidra, Zsuzsanna Dr.: [Dominant Islamophobic Narratives – Hungary](#). (Counter Islamophobia Kit Project) Leeds, Centre for Ethnicity & Racism Studies, 2017, 12.

Ekkor a feleség *Családi együttélés biztosítása célú tartózkodási engedélyt*⁸ kap, amellyel Magyarországra költözhet. Később Magyarországon a már itt élő, menekültként vagy oltalmazottként elismert házastársának státuszára hivatkozva kérvényezheti azt, hogy őt is nemzetközi védelemben részesítsék.

Bár a biztonságérzet szempontjából fontos lehet a vallási közösség, gyakori, hogy a Magyarországra érkező muszlim migránsok nem látogatják az itteni mecseteket. Az érintettekkel készült interjúk alapján ennek hátterében a túl konzervatív értékek, illetve már a származási országokban meglévő etnikai és/vagy politikai ellentétek állhatnak. Az egyik érintett elmondása szerint a férje azért nem látogatja a mecsetet, mert ott olyan emberekkel kellene együtt imádkoznia, akik miatt elmenekült származási országából. Egy másik interjúalany arról beszélt, hogy szerinte néhány budapesti mecsetben túl nagy hangsúlyt fektetnek a szigorú és néha értelmetlen szabályokra az iszlám spirituális szépsége helyett.

3.2.3. Jogegyenlőség van, de nincs esélyegyenlőség

Az Európai Unióban a tagországok szeretnék elkerülni az olyan „integrációs gyárok” létrehozását, amelyek ugyanarra a sémára, módszerre építenek és mindenkit ugyanazokkal az eszközökkel ösztönöznek a beilleszkedésre. Talán nem is létezik tökéletes „recept” az integrációra. A kutatás során megkérdezett jogi tanácsadó szerint Magyarországon az elmúlt években nem volt valódi integrációs stratégia. 2014 előtt léteztek sporadikus támogatások, amelyek a lakhatásban vagy az oktatásban nyújtottak segítséget a Magyarországra frissen érkezetteknek. Ezeket váltotta fel a 2014-ben bevezetett integrációs szerződés, amely bizonyos feltételekhez kötötte a pénzügyi támogatást. A szerződésben az egyéni körülményeket és igényeket figyelembe véve előirányoztak egy kétéves támogatási összeget. Az anyagi támogatás mellett a státuszhatározatot követően még két hónapot tölthettek a nemzetközi védelemben részesített személyek a befogadóállomáson. A megállapodás feltételeként szerepelt az állam által finanszírozott magyarórákon való részvétel.⁹ Később, 2016-ban Magyarország kormánya úgy döntött, hogy ezt is megszünteti azzal az indokkal, hogy egy bevándorlót sem illethet meg több jog, mint a magyar állampolgárokat. Így az ide érkezők „*a civil szervezetekre vagy önmagukra vannak utalva*” – állapította meg az egyik megkérdezett segítő szakember. Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság weboldalán az olvasható, hogy „A menekült-,

---

⁸ *OIF: Családi együttélés biztosítása célú tartózkodási engedély...menekültként elismert személy házastársa esetében a házastárs családi együttélés biztosítása célú tartózkodási engedélyt abban az esetben kaphat, ha a házasságot a menekültként elismert személy [Magyarország területére történő beutazását megelőzően megkötötték](#)*

⁹ Az 1698/2013. (X. 4.) Korm. határozattal elfogadott Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014-2020. ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiai [tervdokumentum](#)

valamint az oltalmazott státusszal rendelkező külföldiek nemzetközi védelme egyúttal azt is jelenti, hogy ezek a személyek hosszabb távon is lehetőséget kapnak a Magyarországon történő társadalmi beilleszkedésre, státuszuk a magyar állampolgárokéhoz hasonló jogokat biztosít számukra, illetve kötelezettségekkel terheli őket.¹⁰ Azaz Magyarország biztosítja a jogegyenlőséget. Ahhoz, hogy egy nemzetközi védelemben részesített személy élni tudjon az őt megillető – a magyar állampolgárokéval megegyező – jogokkal, olyan akadályokat kell leküzdenie, mint a nyelvtudás hiánya, a többségi társadalom előítélete, illetve a kulturális különbségekből fakadó nehézségek. Így a jogszabályok szintjén egyenlőség van, de nincs esélyegyenlőség.

3.2.4. Intézményi dimenzió

A hatósági és segítő intézményeket, mint például a kormányablakokat, családsegítőket és munkaügyi központokat vagy a szakrendelők szolgáltatásait nagy számban veszik igénybe a kutatás szempontjából érintett személyek. A bürokrácia útvesztője, a nyelvi akadályok számos nehézséget gördítenek eléjük a hivatalos ügyintézés, a gyerekek beiskolázása, az egészségügyi szolgáltatások igénybevétele és a felügyeleti szervekkel történő kommunikáció során. Ezen nehézségek leküzdéséhez a helyi családsegítő, az önkormányzat vagy a migránsokkal foglalkozó civilek segítségét veszi igénybe. A szakmaközi kommunikáció és az esetenkénti együttműködés hiánya teret ad a játszmák¹¹ és intézményfüggőség¹² kialakulásának. A segítő szakemberek elmondása szerint előfordulhat, hogy az ügyfelek ugyanazon probléma megoldására egyszerre több segítőt és szervezetet is felkérnek, így egy-egy intézmény párhuzamosan dolgozik egy-egy eseten, egymás energiáit kioltva.

---

10 OIF: [Támogatások menekültek és oltalmazottak számára](#)

11 „A játszma kiegészítő, rejtett tranzakciók folyamatos sorozata, amely pontosan meghatározott, előre látható kimenetel felé halad.” Berne, Eric: *Emberi játszmák*, Budapest, Háttér Kiadó, 2013, 55.

12 Az intézményfüggőség tágabb értelemben olyan magatartászavar, mely hosszabb intézményi (kórház, nevelőotthon, szociális otthon, intézet, befogadó intézmény) tartózkodásra vezethető vissza.

4. A harmadik országból érkező, nemzetközi védelemben részesített muszlim nők integrációját segítő saját erőforrásaik és stratégiáik

Nehéz általános érvényű tanulságokat levonni arra vonatkozóan, hogyan lehet egy személy integrációja sikeres. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy mégis körvonalazhatóak olyan egységesnek mondható stratégiák, amelyek segítik a harmadik országból érkező, nemzetközi védelemben részesített muszlim nők beilleszkedését.

Az egyes témákhoz tartozó megállapítások sem általános érvényűek, lehetnek ezektől eltérő tapasztalatok. A felsorolt erőforrások és stratégiák a kutatásban résztvevő segítő szakemberek és interjúalanyok beszámolóin alapulnak. Erőforrásként tekinthetünk minden olyan szociális, spirituális, fizikai vagy anyagi eszközre, amelyet az érintettek tudatosan vagy ösztönösen arra használnak, hogy a többségi társadalomba beilleszkedjenek.

4.1. Származási és nemző család

A többségi társadalomba való beilleszkedést eseteként hátráltatja az erősen patriarchális családmódel. Viszont a családjukkal élő muszlim nőknek a gyerekeken és a férjükön vagy édesapjukon, férfi tekintélyszemélyeken keresztül lehetőségük nyílik arra, hogy a helyi lakossággal és a közvetlen környezetükkel szélesebb körben érintkezhessenek. Mind a szociális munkások, mind az érintettek megemlítették az oktatási intézményeket, mint a többségi társadalommal való találkozási felületet. Ebben a közegben más gyerekek szüleivel és a gyerekek nevelésében részt vevő professzionális segítőkkal tudnak kapcsolatot teremteni.

Az interjúalanyok elmondása szerint a férjükön vagy az édesapjukon keresztül – akik magyarokkal dolgoznak együtt – van több magyar ismerősük, őket leginkább a férjük, édesapjuk barátaiként emlegetik. Nem minden esetben alakulnak ki mély kapcsolatok, viszont az érintetteknek így is lehetőségük van arra, hogy információt kapjanak a többségi társadalomról és megtalálják a saját helyüket a közösségben. Az egyik, házasságban élő interjúalany ezt fogalmazta meg:

„A férjemen keresztül vannak ismerőseim. A férjem magyarokkal dolgozik. Illetve a gyerekeimen keresztül is ismerek magyarokat.”

A származási családjával élő interjúalany pedig a következőket mondta:

„Apukám jelenleg közvetítő. Kamionkereskedők között tartja a kapcsolatot. Ő az, aki úgymond megköti az üzletet. Valakinek akármilyen kocsira van szüksége, apukám éppen ismer egyet, akkor apukám összeköti őket és ebből van üzlete. Kérdező: Sok magyar embert ismer így?

Interjúalany: Igen, igen.”

A Magyarországon élő, nemzetközi védelemben részesített muszlim nők csoportján belül is megfigyelhető az a kettősség, amelyet a többségi társadalomban is megtalálunk. A családos és az egyedülálló muszlim nők más-más stratégiát követnek a Magyarországon való boldogulás érdekében. Az egyedülálló muszlim nők esetében az anyagi bizonytalanság és a kulturális kötöttségek hiánya az, ami segítheti az integrációt. Egy hátrányból vagy hiányosságból is lehet meríteni. Ha az egyénnek nincs kapcsolatrendszere és a származási családja sem tudja támogatni, akkor kénytelen munkát vállalni, hogy megélhessen. Az egyik segítő szakemberrel készült interjúrészlet is utal erre.

„Egyedülálló nőknél már inkább talán egyértelmű az, hogy ott nincs más mód, mint hogy dolgozni kell. Tehát sokkal több olyan akár erősen vagy komolyan vallásos nő, aki egyedül van, vagy egyedül neveli a gyereket – még akkor is, hogyha egy közösség segíti és akkor is, hogyha a család otthonról segíti vagy valamilyen külső segítséget kap, akkor is sokkal gyakoribb, hogy beilleszkedik a munkaerőpiacon, mert anyagilag rászorul.”

Viszont, ha nincs mellette egy támogató közeg, a családja vagy a saját közössége, akkor ezek hiánya miatt nehézségekbe ütközhet, főként a magyarországi tartózkodás elején, így veszélybe kerülhet a társadalmi és gazdasági biztonsága is.

4.2. Az öltözködés, mint erőforrás

A kutatás során a segítő szakemberekkel és az érintettekkel készült interjúk folyamán is felmerült az a kérdés, hogy a fejkendő viselése segíti vagy hátráltatja az integrációt. Előfordulhat, hogy a muszlim nők hagyományos vallási viselete a többségi társadalom tagjaiból ellenérzést vagy távolságtartást vált ki, viszont a magyarországi muszlim közösségbe való integrációt segíti. Ezen lehetőségek felismerése és az erre történő tudatos reflexió jelenthet erőforrást. A következő interjúrészlet annak a példája, amikor egy muszlim nő számára erőforrást és előnyt jelentett a kendő viselése, mert így tett szert barátokra.

„Kérdező: Őt a muszlim közösségből ismered és magyar?

Interjúalany: Nem a muszlim közösség miatt ismerem, de a vallás miatt. Mert ő is kendőben volt. Az utcán találkoztunk. A villamoson, három vagy két megálló

közi beszélgetés volt. És gyorsan odaadta a telefonszámát. Kérdező: A kendő neked barátokat hozott. Interjúalany: Igen, a kendővel jól is lehet járni.”

Az iszlámmal szembeni passzív ellenézés, amely a 2015-ös menekültválság óta felerősödött, arra készítette az egyik, a származási családjával élő fiatal nőt, hogy elhagyja a kendő viselését, mert úgy érezte, hogy hátráltatja a mindennapi életben. Elmondása szerint a többségi társadalom tagjai ellenségesen viselkedtek vele, megjegyzéseket tettek rá.

„Aztán valamiért pont akkor jött rám a kendő viselése, amikor elkezdődött ez a menekültáradat ide Magyarországra. És akkor az nagyon megnehezítette a dolgom és akkor úgy voltam inkább, hogy elengedem, mert ez túl sok és tényleg mindenben hátráltatott és ilyen lekezelően beszéltek velem az emberek.” Egy segítő szakemberrel készült interjú során előkerült egy olyan példa, hogy egy vallási okokból kendőt viselő muszlim nőt nem vettek fel egy étterembe dolgozni, csupán az öltözete miatt. A későbbiekben ugyanez a nő úgy döntött, hogy a saját kultúráját a háttérbe szorítva inkább lemond a fejkendő viseléséről azért, hogy könnyebben kaphasson munkát. Rövid időn belül alkalmazták is egy étteremben konyhai kisegítőként.

4.3. Anyagi háttér

A szociális munkásokkal felvett beszélgetések során gyakran előkerült az a felvetés, hogy a pénz hiánya segítheti az integrációt. Ugyanis ez arra készíti az egyedülálló vagy férjezett nőket, hogy minél előbb elkezdjenek dolgozni, így hamarabb és gyakrabban találkoznak a többségi társadalommal. Ezzel szemben a biztos anyagi háttérrel rendelkező érintettek az integráció más területeire tudnak koncentrálni, például a nyelvtanulásra.

A felvett interjúk alapján az a megállapítás megállja a helyét, hogy aki egyedülállóként érkezik, kénytelen minél hamarabb munkát találni. Az viszont nem egyértelmű, hogy a többségi társadalomba való beilleszkedést ez valóban felgyorsítaná. Ugyanis előfordul, hogy a munkaerőpiac olyan szegmensében találunk munkát, ahol nincs előrelépési lehetőség, megrekednek egy szinten, és bár munkahelyet tudnak váltani, a munka típusa nem változik. Erről számolt be az egyik szociális segítő is:

„Tök jó, hogy nálunk, mondjuk most a covid előttől beszélek, de könnyen lehet munkát találni bárkinek, de hogy ezek így olyan munkák, amibe így beleszoksz az ember és nem olyan szinten, hogy ott kell örökké dolgoznia. Mert könnyű váltani, de nincs előrelépési lehetőség. És ez pont annak a hiánynak köszönhető, hogy nincs alapvetően arra lehetőség, hogy magyarul megtanuljon még előtte vagy miközben megpróbál beilleszkedni a munkaerőpiacra.”

4.4. Etnokulturális közösség

Ez az egyik legérdekesebb erőforrás az integráció irányának szempontjából. Saját magyarországi közösségébe gyakran kitűnően integrálódik az egyén, viszont a többségi társadalomba nem, vagy csak nagyon kis mértékben. A saját közösséggel való folyamatos kapcsolattartás segíthet megteremteni azokat az erőforrásokat, amelyek biztos alapot képeznek az integrációhoz.

A kutatásból az derült ki, hogy a Magyarországon élő, nemzetközi védelemben részesített emberek számára biztonságot és nagyon sok segítséget ad az itt élő saját közösségük, legyen szó munkáról vagy lakhatásról.

„Első munkahelyem persze takarítás volt. De nem az autót takarítottam, hanem egy arab családnak, szaúdi nagykövetségnek, akik dolgoznak, az ő lakásukban takarítottam.”

„Egyedül találtam [a lakást], de persze azért volt segítségem. Nem lehet mindig a nulláról kezdeni. Egy arab férfi segített, aki most alattunk lakik. Van neki egy telefonos boltja egy aluljáróban és tudtam, hogy ő arab és egyszer megkérdeztem tőle, hogy tud-e kiadó lakásról. Mondta, hogy van egy saját lakása, amiben most él, de el fog költözni, mert vett egy másikat. Csak azt még fel kell újítani. Azt mondta, hogy egy-két hónap múlva költözhetek. Megvártam és most itt lakom.”

4.5. Vallási közösség

A magyarországi mecsetek többségébe nemcsak migráns háttérű hívők járnak, hanem egyre több helyen az iszlám vallást újonnan gyakorló hívők is. A mecsetekben lehetőség van arra, hogy a nők a saját vallási közösségük és a többségi társadalom tagjaival is találkozzanak. Gyakori az is, hogy szívességi lakhatással segítik egymást a közösség tagjai.

A beszélgetések során viszont az derült ki, hogy a megkérdezettek nagy része csak ritkán vagy sosem jár mecsetbe. Ennek különböző okai vannak, amelyeket az alábbi interjúidézetekből megtudhatunk.

Az egyik érintett a férje hatására csak a nagyobb muszlim ünnepekkor jár a mecsetbe:

„Csak ünnepekkor megyek a mecsetbe és egyedül én a családból (Eid idején) [...] A férjem nem szereti azokat az embereket, akik a mecsetbe járnak. Nem tudom, hogy miért. Lehet, mert katariak és szaúdiak. A férjem azt gondolja, hogy a szaúdiak támogatják a háborút Szíriában. Ezért csak én megyek oda és csak ünnepekkor imádkozni.”

Egy másik interjúalany nem tudta vagy nem szerette volna megosztani annak okát, hogy miért nem jár a budapesti vallási közösségbe:

„Most jelenleg nem járok [mecssetbe], mert nagyon messze van tőlünk. [...] Korábban sem jártunk nagyon mecssetbe. Nincsen különösebb oka ennek, nem gondoltam ezen, mert nincs nagy jelentősége, egyszerűen csak nem tartottuk fontosnak. Időnk sem volt rá.”

Egy másik fiatal megkérdezett a közegre hivatkozva indokolja, hogy miért nem szeret mecssetbe járni:

„Nem. [arra vonatkozik, hogy nem szokott mecssetbe járni] Nem tetszik az ottani közösség.”

Víszont az interjúalanyok között van olyan érintett is, akinek kifejezetten biztonságot jelent a mecsset, szívesen jár oda és barátokra, ismerősökre tesz szert. Erre utal a következő idézet is:

„Mecssetből is szoktak segíteni, szóval mindenhol kaptam segítséget azért. A ramadán ideje alatt és régebben is [...] A mecssetből rajtam keresztül megtalálták azokat az embereket, akik szegények, vagy nincs mit enniük vagy munkanélküliek lettek.”

4.6. Nyelvtudás

Az magyar nyelv ismerete egyértelműen előny a többségi társadalomba való integráció során. Víszont a magyar mint idegen nyelv tanulása nem mindig könnyen és egyformán elérhető az érintettek számára. Az érintettek magyar nyelvtanulása függ a családi és anyagi háttérüktől. Több nyelviskola kínálatában is szerepel magyar nyelvi kurzus, de ezt nem mindenki engedheti meg magának. Jelenleg Magyarországon a projektalapon végzett, civil szervezetek által szervezett nyelvoktatáson kívül nincs olyan nyelvtanfolyam, amelyet a magyar állam ingyenesen vagy kedvezményes áron biztosítana az arra rászorulóknak. Az ingyenes nyelvórákat gyakran azért nem tudják látogatni az érintettek, mert a gyereknevelés vagy a háztartás vezetése miatt nem tudnak elszakadni otthonról, esetleg az óra számukra rossz időpontban van. Itt nagy szerepe van a családnak, a férjnek, szülőknek, hogyan tudják támogatni az érintetteket abban, hogy legyen idejük a nyelvtanulásra.

A korábbi tanulási folyamatokban szerzett ismeretek jelentősen befolyásolják azt, hogy milyen sikeres a magyar nyelv elsajátítása. Azok a harmadik országból érkező muszlim nők, akik ismerik a latin ábécé betűit és már rendelkeznek nyelvtanulási tapasztalattal, könnyebben megbirkóznak a tanulás kihívásaival.

Az érintettek jövőbeni céljai is befolyásolják azt, ahogyan a magyar nyelvet tanulják. Aki magyar nyelven szeretne továbbtanulni vagy a munkaerőpiacon elhelyezkedni, nagyobb energiabefektetéssel és intenzitással sajátítja el a nyelvet.

Az interjúk során összegyűjtött információk igazolták azt a feltevést, hogy az, aki jól tud magyarul, könnyebben talál munkát vagy oldja meg a lakhatási problémáit. Az interjúkból az derült ki, hogy a megkérdezettek szeretnének megtanulni magyarul, de nincs rá idejük a gyerekevelés vagy a munka mellett. Az is előfordul, hogy a latin betűk ismeretének hiánya vagy az analfabetizmus gátolja őket a magyartanulásban. A négy érintettből kettő – akik jól beszélnek magyarul – munkát vállal a nyílt munkaerőpiacon. Könnyebben kapcsolódnak a többségi társadalom tagjaihoz.

4.7. Munkahely

A kutatásból nyert információk alapján a munkahelyek két csoportba oszthatóak a többségében ott dolgozók származása alapján: az egyik, ahol szinte csak magyarok dolgoznak, a másodikba a diaszpóra tagjai által működtetett vállalkozások tartoznak. Az olyan munkahelyek, ahol többségében magyarok dolgoznak, támogatják az integrációt. Az itt munkát vállaló érintetteknek lehetőségük van arra, hogy kapcsolatokat építsenek ki a többségi társadalom tagjaival és ezeken keresztül a helyi kultúrát és normákat megismerjék.

Az olyan migráns vállalkozások, ahol az érintett a származási országából érkezettekkel dolgozik együtt, kiváló lehetőséget biztosítanak arra, hogy a saját magyarországi diaszpórájába beilleszkedjen. Ám ebben az esetben fennáll annak a veszélye (ha ezt veszélynek tekinthetjük), hogy túllontúl függővé válik a saját közösségétől, nem lesz alkalma egy szélesebb, a többségi társadalom tagjait is tartalmazó kapcsolatrendszer kialakítani. Ezekre a munkahelyekre könnyebb bekerülni, hiszen ebben az esetben nincsenek nyelvi akadályok. A többségi társadalomba való beilleszkedést ezek a munkahelyek közvetve támogatják azzal, hogy hozzásegítik a náluk dolgozókat az anyagi biztonság megteremtéséhez. Viszont a magyar nyelv elsajátítása így nem túl hatékony, mert *„a migráns gazdasági klasztereken belül dolgozó, külső kapcsolatokkal nem rendelkező alkalmazottak nyelvileg is szegregáltak.”*¹³

A kutatás során a nemzetközi védelemben vett muszlim nőkre vonatkozóan nem született általános megállapítás. Nagyon változatos, és gyakran a magyar nyelvtudástól függ, hogy ki hol helyezkedik el.

¹³ Tóth Lilla: [Mit tudunk a bevándorlókról Magyarországon?](#) Magyar Tudomány, 175. évf., 2014/5, 634–639.

4.8. Szomszédok

Az érintettekkel készült interjúk során gyakran előkerültek a szomszédok, mint erőforrás és kapcsolódási felület a többségi társadalommal. A beszélgetések során az derült ki, hogy a legtöbb interjúalany a közvetlen környezetétől kapta a legtöbb pozitív visszajelzést. A megkérdezettek baráti viszonyt ápolnak a szomszédsággal, előfordul, hogy közelebbi a kapcsolatuk és megvendégelik egymást vagy a szomszédok a származási országban maradt családot pótolják.

„Nagyon jó a kapcsolatunk a szomszédokkal. A szembe szomszédokkal már az első naptól kezdve. Nagyon jó a környék. Tudják, hogy külföldiek vagyunk, de ezzel senkinek, semmi problémája nincs. Most nálunk él a szomszédságból egy magyar anyuka és a gyereke. Nagyon rossz helyzetben voltak és befogadtuk őket.”

„Ez vicces, de így gimiig nem igazán voltak barátaim. Volt pár lány, akikkel beszélgettem, de nem is voltunk igazán barátok, hanem csak akkor találkoztunk, amikor ők nagyon ráértek. De nem volt baráti kapcsolatunk. Akikkel viszont nagyon jó kapcsolatot ápoltam, azok a szomszédok és ők mind idős néni és bácsik voltak, úgyhogy nekem ők voltak akkor a barátaim. Meg aztán gimi után lettek velem egykorú barátaim is.”

Nehéz azt meghatározni, hogy kinek mit jelent a barátság fogalma. Előfordulhat, hogy az idősebb emberek nyitottsága a tágabb család (nagyzülők, nagynénik) nyújtotta biztosságot helyettesítették. Vagy olyan – az iskolában hallott – témákról is beszélgethetett a többségi társadalomhoz tartozó szomszédokkal, amelyekről a szüleivel nem szeretett volna, vagy a kulturális különbségek miatt nem tudott.

Visszont az is előfordul, hogy a kapcsolat marad a szomszédi viszony szintjén és nem válik szorosabbá.

„Nagyon kedvesek és barátságosak és emberiek. Mindenki nagyon jó fej. De nincsenek közös programjaink, mert mindegyiknek kicsi gyereke van. Nekem meg nincsenek (kicsik). Kisgyermekes családok vannak. Köszönünk, megkérdezzük egymástól, hogy ki hogy van, viszünk át egymásnak süteményt. De ennyi.”

1. táblázat: Az erőforrások integrációt segítő és hátráltató szerepe

Erőforrás	Az integrációt segíti	Az integrációt hátráltatja
Származási és nemző család	a többségi társadalommal való érintkezés a családtagokon keresztül (gyerekek, férj, apa)	patriarchális családmodell
Öltözködés	beilleszkedés a magyarországi muszlim közösségbe	a többségi társadalom ellenérzése a hagyományos muszlim vallási viselettel kapcsolatban
Anyagi háttér	az anyagi bizonytalanság munkavállalásra ösztönzi az érintettet segítségiskolavezetőknek. Pl. Menedék	megrekedés egy munkakörben
Etnokulturális közösség	kapcsolatháló és az alapok megteremtése	csak ide integrálódnak
Vallási közösség	kölcsönös segítség a csoport tagjai között	nagyon vegyes a csoport, általában csak a vallás a közös pont
Nyelvtudás	a magyar nyelv ismerete egyértelműen segíti az integrációt	nem mindenkinek elérhető
Munkahely	a magyar nyelvtanulás és a többségi társadalommal való érintkezés az anyagi biztonság mellett	olyan migráns vállalkozásnál helyezkedik el, ahol csak a saját etnokulturális környezetéből származó emberekkel találkozik
Szomszédok	gyors visszajelzés arra vonatkozóan, hogy a többségi társadalom hogyan fogadja az érintett személyt	felszínes kapcsolat

(Forrás: saját összeállítás a feldolgozott interjúk alapján)

5. Szakpolitikai ajánlások

Az integráció csökkenti a hozzánk érkező migránsok társadalmi kirekesztettségét és segít egy befogadó közösség megteremtésében. Annak ellenére, hogy Magyarországon nincs az integrációra vonatkozó, konkrét lépéseket vagy eszközöket biztosító stratégia, az itt élő migránsok a saját erőforrásaikat is felhasználva elindulnak a beilleszkedés útján. A sikeres integráció során az érintett nők eleget tudnak tenni a saját kultúrájuk által elvárt feladataiknak, meg tudják élni a hitüket, amennyiben erre igényük van, és mindemellett a többségi társadalomban is megtalálják a helyüket. Ahhoz, hogy mindezek teljesüljenek, szükségük van egy támogató családra, közösségre, a magyar nyelv ismeretére és egy biztonságos anyagi környezetre, amelyben a lakhatásuk is biztosított. Ezen erőforrások tudatos felhasználásával lehetőség lenne egy lazán keretezett informális stratégia kiépítésére.

▶ Az itt élő családos muszlim nőket leginkább a férjükön és gyerekeiken, illetve a szomszédokon keresztül lehet elérni, ezért célszerű előtérbe helyezni a családhoz és a lakóközösséghez kapcsolható integrációra alkalmas programokat, törekvéseket.

▶ Budapesten kerületi szinten, illetve a vidéki városokban önkormányzati szinten rendszeres gyerekprogramok és női klubok szervezésével el lehetne érni azt, hogy a többségi és a migráns társadalom tagjai gyakrabban érintkezzenek egymással. Ahhoz, hogy közelebbi kapcsolat alakuljon ki a két csoport tagjai között, fontos a közös nyelv ismerete, amely Magyarországon a legtöbb esetben a magyar nyelv.

▶ A kormány által ingyenesen biztosított és az önkormányzatok által szervezett ingyenes vagy kedvezményes magyar nyelvtanfolyamok lényeges előrelépést biztosítanak az integrációban.

▶ Mivel az integráció kétirányú folyamat és a befogadó társadalom nyitottságától is nagy mértékben függ,¹⁴ nagyon fontos lenne a többségi társadalom jelenlegi attitűdjén változtatni, ami a szociális szakemberek, civil szervezetek, önkormányzatok és a központi kormányzat összefogásával valósulhat meg.

---

¹⁴ Kováts András: A bevándorlók társadalmi integrációja – koncepciók és indikátorok. In Kováts András (szerk.): *Bevándorlás és integráció – Magyarországi adatok, európai indikátorok*, Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, 2013, 10.